

Lale Dayıoğlu
İstanbul Üniversitesi
Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü

Almanya'dan Al(m)anya'ya Gönüllü Göç Sürecine Bakış: Emeklilik Sonrası Alanya'daki Yerleşik Almanlar

ABSTRACT

Reflections about the Voluntary Migration from Germany to Alanya: Retired Germans in Alanya

The project which is made together with the Universities of Istanbul and Paderborn is entitled “Turkish-German Relations and Cultural Transfer” and seeks to explore how interactions between Turkey and Germany reciprocally influence each other and how these influences can be used as tools in intercultural communication, especially in the publicly often cited so-called integration process of people of Turkish descent living in Germany, but also in any other Turkish-German encounter. A special focus will be on the often neglected impacts of Turkish-German inhabitants in Turkey. This paper focuses on Germans living in Alanya and attempts to show with what purpose they had come to Turkey and how their current life looks like at the moment. For this purpose a survey is conducted in a small research group with 40 people who emigrated to Alanya. The main topic of the survey was to get information about the intercultural life of the Germans in Alanya.

Keywords / Anahtar Sözcükler: migration, germans living in Turkey, intercultural communication and interaction, Alanya

İstanbul Üniversitesi Alman Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda TÜBİTAK ile Almanya Eğitim ve Araştırma Bakanlığı (BMBF: Bundesministerium für Bildung und Forschung) tarafından desteklenen ve Paderborn Üniversitesi'nin de ortak olduğu *Türk-Alman İlişkileri ve Kültür Aktarımı Projesi*¹ çerç-

1 Proje'nin web sayfası için ayrıca bkz. http://www.istanbul.edu.tr/edebiyat/alman_dili_edebiyati/proje/proje_tr.htm

Bu makale, 108K375 No'lu projenin çatısı altında yürütülen “Türkiye'deki Almanlar” başlıklı konuya yönelik yapılan anket çalışmasının sonuçlarına ilişkin değerlendirmeyi kapsamaktadır. Anket yürütücüsü Alper Keleş ve değerlendirme esnasındaki desteğinden ötürü proje yürütücüsü Prof. Dr. Şeyda Ozil'e teşekkürü borç bilirim.

vesinde 2009'dan beri Almanya ile Türkiye ilişkilerinde edebiyattan, dilbilime, medya araştırmalarından göç olgusuna kadar pek çok farklı alanda çalışmalar yürütülmektedir. Bu çalışmaların bir ayağını da Türkiye'de yaşayan yerleşik Almanlar oluşturmaktadır. Bugüne kadar genelde göç araştırmalarında Türkiye'nin transit ülke veya göç veren ülke olması konumu sıklıkla tartışılmış ve araştırmalara konu edilmiştir.² Fakat son dönemde bilhassa Almanya odaklı Avrupa'daki 'entregasyon' tartışmaları düşünüldüğünde; madalyonun öteki yüzü gibi görülebilecek karşılıklı etkileşim sürecinde, Türkiye'de yaşayan Almanlara ilişkin uyum, dil sorunu, kültürel ilişkiler konusunda genelde çok az sayıda çalışma yapıldığı görülmektedir. İşte bu nedenle proje kapsamında 2009 yılı Ağustos ayında yapılan anket çalışması ile Alanya merkezli küçük bir örneklem kümesi oluşturulmuştur. Öncelikli amaç, karşılıklı kültürel etkileşimi araştırmak, Türk ve Alman kökenli vatandaşların³ kültürlerarası iletişimini ortaya koymak olarak belirlenmiştir. Bu anlamda sadece yaş, cinsiyet gibi kişisel veriler değil, komşuluk ve arkadaşlık ilişkileri, sosyalleşme alanları, dil yetileri, kültürel alışverişteki sorunlu alanlara yönelik sorular eşliğinde de genel bir çerçeve vermek amaçlar arasındadır. Bu analizde de öncelikle Türkiye'deki yerleşik yabancılara veya Almanlara yönelik yapılmış çalışmalar ile konunun son dönemlerdeki durumu aydınlatılacak ve ardından anket sonuçlarından elde edilen veriler, grafikler aracılığı ile aktarılmaya ve değerlendirilmeye çalışılacaktır.

Türkiye'deki yerleşik yabancılar hakkındaki çalışmaların azlığına⁴ rağmen 2008 yılında yine TÜBİTAK tarafından desteklenen "Yabancı Emekli Göçünün Sosyal ve Ekonomik Etkileri: Antalya ve Çevresi Üzerine Ampirik Bir

2 İç ve dış göçten, uluslararası göç konusuna değin bilhassa Bilgi Üniversitesi'nin *Göç Araştırmaları Dizisi* hem Türkiye ölçeğinde hem de uluslararası alanda dikkate değerdir. Ayrıntılı bilgi için: <http://goc.bilgi.edu.tr> sitesinden yayınlara bakılabilir.

3 Makale içerisinde 'Türk', 'Alman' veya 'yerleşik yabancılar' gibi kullanımlar sadece yaşadıkları / geldikleri ülkeyi ayırt edebilmek amacıyla kullanılmıştır. Olası ulusal genellemeler içermemektedir.

4 Ömer Erzeren, *Eisbein in Alanya. Erfahrungen in der Vielfalt deutsch-türkischen Lebens* (2004) adlı kitabında bire bir "yabancılık" konusuna değinmekte, bunu sadece Türkiye'de yaşayan Almanlar örneğinde değil, gay-lezbiyen olmak, kürt olmak, engelli olmak gibi farklı 'yabancılık' türleri ile karşılaştırarak vermektedir. Erzeren yabancılık konusundaki yaklaşımlarını herhangi bir kuramsal ve ampirik çalışmaya değil, kendi deneyimlerine ve kişilerle yaptığı röportajlarına dayandırmakta ve kültürel çoğulculuğun ve çeşitliliğin altını çizmektedir. Ayrıca Türkiye'ye uluslar arası göç konusunda bkz. Ahmet İçduygu (2008).

Çalışma” adlı proje yürütölmüştür. Bu projenin sonuçları 7-8 Nisan 2008’de Antalya’da gerçekleştirilen “Uluslararası Emekli Göçünün Ekonomik ve Sosyal Etkileri: Antalya Örneği” isimli uluslararası çalıştayda⁵ değerlendirilmiştir. 9 Eylül Üniversitesi’nden bir grup araştırmacının Antalya ve çevresine yönelik yürüttükleri bu proje sonuçlarına göre, özellikle Türkiye’deki kıyı şeridi, turizm bakımından gelişmiş yöreler ve iklim bağlantısı önemli rol oynadığından Antalya, Avrupa kökenli emeklilerin göçünde hedef bölge olduğu verisine ulaşılmıştır. Sadece Almanların değil, tüm yerleşik yabancıların araştırıldığı Antalya merkezli bu projede,

Alman emekli göçmenlerin diğer ülke vatandaşlarına (Avrupa ve Akdeniz Ülkeleri[nden gelenlere]) göre daha uzun süre ikamet ettiği ve örneğın İngilizler bölgede yaşayan insanlarla komşuluğu tercih ederlerken veya önemli değil derken, kendi ülke insanlarıyla yaşamak isteyen yerleşik yabancıların büyük çoğunluğunun Almanlar olduđu⁶

tespiti *kültürel etkileşimi* araştırdığımız anket çalışmamızda önemli iki bulguya işaret etmektedir. Bunlardan biri Almanların göç ettikleri bölgede daha uzun süre kaldıkları, diğeri kendi ülke insanları ile yaşamak istemeleri. Bu doğrultuda Bianca Kaiser (2007), Türkiye’de yaşayan Avrupa Birliği vatandaşlarına yönelik yayınladığı makalesinde, vatandaşlık sorunları, hukuki zorluklar, süresiz oturma ve çalışma iznine yönelik bürokratik engellere dikkat çekmektedir. Benzer yönde Pusch ve Wilkoszewski (2008) tarafından yayıma hazırlanan derleme ise, Türkiye’ye göçün uluslararası boyutunu, toplumsal koşullar ile kişisel deneyimler arasında inceleyen önemli çalışmalardan birini oluşturmaktadır. Türkiye’de yaşayan Almanlara ilişkin yine güncel yayınlardan Zeki Uslu ve Sonja Galler’in *Kommen&Bleiben* (2010) adlı, röportajlardan oluşan çalışması dikkate değerdir. Yazarlar, sadece İstanbul ya da Antalya değil; Ankara, Diyarbakır, Bodrum, Batman gibi farklı şehirlerde yaşayan ve pek çok farklı meslek grubundan Almanla röportaj yaparak zengin bir portre sunmaktadırlar. 19. yüzyıl Osmanlı Dönemi’ndeki ilişkilerden, Nazi Almanya’sından Türkiye’ye göç eden Yahudi-Alman biliminsanlarından bugün Türkiye’deki Almanca öğretmenlerine ve değişim programı öğrencilerine değin iki ülke arasındaki hareketli bir göç

5 Bkz. Balkır / Karaman / Kırkulak (2008).

6 “Yabancı Emekli Göçünün Sosyal ve Ekonomik Etkileri: Antalya ve Çevresi Üzerine Ampirik Bir Çalışma” (2008: 24-25).

olgusu ile karşılaştığımızı vurgulamaktadırlar. Alanya'da yaşayan yerleşik Almanlara yönelik hazırladıkları bölümde de bugün fırından, kasabına ve lokantalarına hatta özel Alman mezarlığına dek bazı Almanlara “türkisches Mallorca”⁷ yı hatırlattığının altını çizmektedirler (Galler/Uslu: 2010: 26). Farklı yönde projeler, bildiri ve derlemelere bakıldığında veya ileride değinilecek bu yönde yayınlanmış günlük medya haberleri göz önünde bulundurulduğunda birtakım çalışmaların Türkiye'de yaşayan yabancıların gündelik yaşamına odaklandığını; bir kısmının da hukuki engeller sürecini, ulus-devletin rolü, küreselleşme gibi etmenler çerçevesinde tartıştığını görmekteyiz.

Bu bağlamda girişte de sözü edildiği gibi Alman Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda yürütülen *Türk-Alman İlişkileri ve Kültür Aktarımı Projesi* kapsamında diğer çalışmalar da dikkate alınarak Alanya'da yaşayan yerleşik Almanlar ile kültürel etkileşim boyutunu inceleme amaçlı bire bir anket üzerinden görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu sayede yeni bakış açılarıyla tüm ekonomik, karşılıklı iletişim ve kültürel sorunların ortaya konması ve bu sorunlara çözüm yolları açısından kılavuzluk edebilecek güncel yeni bir portre sunulmaya çalışılmıştır.

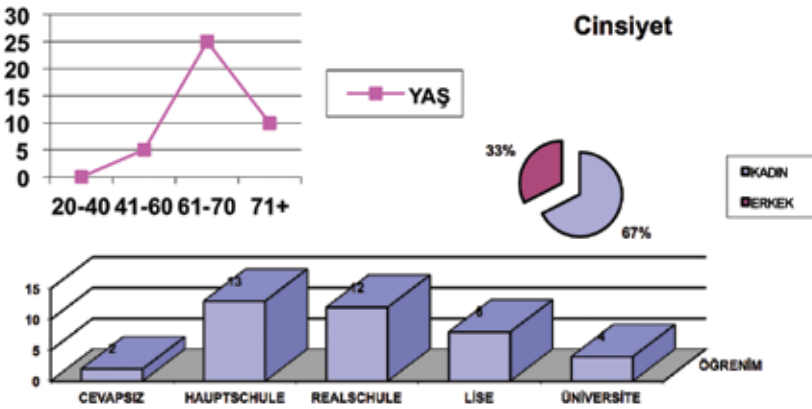
Bu amaçla örneklem kümemizi oluşturmada önemli rol oynayan Alanya'da şubesi bulunan *Türk-Alman Dostluk Federasyonu*⁷ ile irtibata geçilmiştir. Yapılan gözlemlere ve federasyon üyeleri ile görüşmelere dayanarak Alanya'daki derneğin o bölgede yaşayan Almanların her türlü ihtiyacını karşılamaya yönelik (örneğin tapu işlemlerinde, çevirmenlikten defin hizmetlerine, hukuki süreçlerden muhtarlıklardaki problemlere kadar) çalışmalar yürüttüğü saptanmıştır. Dernek öncelikle Almanya'da yaşayan Türklerin Almanya Federal Cumhuriyeti'ne uyum süreçlerinde karşılaştıkları sorunların üstesinden gelebilmeleri konusunda yardımcı olmayı hedeflemiştir. Aynı şekilde Türkiye'de ikamet eden Almanların da Türkiye'ye uyum sağlamaları için uğraş verir. Derneğin tüm bu karşılıklı destek üzerinden temel amacı, Türk ve Alman kökenli vatandaşları birbirine yakınlaştırmının kanallarını açmak, karşılıklı anlayış duygusu uyandırmak ve bu duyguyu derinleştirmektir. Kültürel ve sosyal uyumun ve yakınlaşmanın politik, ekonomik ve sosyal alanlarda sağlanabilmesi için dernek ilgili siyasetçiler, gençler, işadamları, sanatçılar, medya mensupları ve bilim insanları arasında dostluk ve işbir-

⁷ Söz konusu federasyon için daha geniş bilgi :<http://www.hurturk.org/> adlı siteden elde edilebilir.

liği ile örgütlenmektedir. Almanya'nın pek çok şehrinde faaliyette olduğu gibi Türkiye'de de -İstanbul'dan Elazığ'a kadar- 7 adet dernek bünyesinde çalışmalarına Almanya ile işbirliği halinde devam etmektedir.

Girişte de söz edildiği gibi, *Türk-Alman İlişkileri ve Kültür Aktarımı Projesi* kapsamında Almanya'dan Alanya'ya emeklilik göçünün ve buradaki yerleşik Almanların kültürel etkileşim süreçlerinin incelendiği çalışmanın burada sözü edilen kavramsal karşılığı: kendi ülkesinde emekli olduktan sonra anavatanı dışına göç edenlerdir. İşte bu nedenle örneklem kümemizi oluşturan ve görüşmelere katılan 40 kişinin genel profili Alanya'da yaşayan, çoğunlukla emekli, Türk-Alman Dostluk Federasyonu'na üye ve her yıl bu federasyon çatısı altında toplanıp Alanya'da yaşayan, yabancıların sorunlarının konuşulduğu, gezi, toplantı ve bunun gibi sosyal etkinliklerin planlandığı toplantılara düzenli katılan Almanlardan oluşmaktadır. Yine sözü edilen Alanya'ya yerleşmiş Almanların büyük bir kısmı alışılmışın dışında turizm bölgesinde yaz sezonunun kaotik ortamı ve aşırı sıcaklardan dolayı yaz aylarında Almanya'da, kış aylarında ise Alanya'da ikamet etmektedir.

40 kişi üzerinde yapılan ankette öncelikle yaş, medeni hal gibi genel soruların ardından Türkiye'ye gelip yerleşme amaçları ve Alanya'da kendilerini nasıl hissettikleri, dil yeterlilikleri, uyum süreçleri ve gündelik yaşam pratiklerine ilişkin sorular yöneltilmiştir. Öncelikle aşağıdaki yaş, cinsiyet ve eğitim grafiğine genel profile bakıldığında;

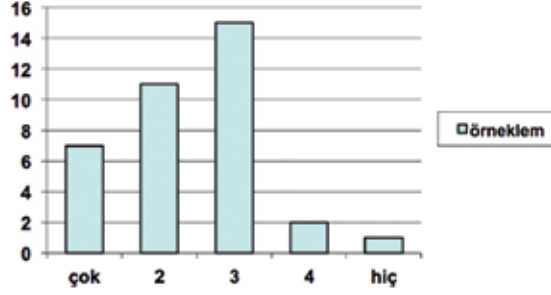
Grafik 1: Yaş – Cinsiyet –Eğitim Durumu

görülen o ki, genelde emeklilik sonrası yerleşilen Alanya'da 40 kişiden 35'i 60 yaş üstüdür. Elde edilen verilere göre ankete katılanların 26'sı hala evlidir ve çocuklarının hiçbiri Türkiye'de bulunmamaktadır. Anket katılanların yarısına yakını 8 yıldır, diğer yarısı da 10 yıldan fazla bir süredir Türkiye'de ikamet etmektedir. Yine grafikte öğrenim durumlarına baktığımızda, sadece %10luk bir kesimin yüksekokul mezunu olduğunu, yarısının da ortaokul-lise dengi okullardan mezun olduklarını görüyoruz. Alman eğitim sisteminde 'Hauptschule' 5. ve 9. sınıflar arası eğitim veren orta ölçekli okul ve 'Realschule' ise 5. sınıftan 10. sınıfa dek süren orta ölçekli lisedir. Anket verilerine göre, deneklerin her biri eğitim ve öğrenim hayatını Almanya'da tamamlamıştır.

“Ne sıklıkta Almanya'ya gidiyorsunuz ve hangi sebeplerden ötürü?” başlıklı sorumuza verilen yanıtlara göre yılda iki kez genelde büyük çoğunluğu Almanya'ya gitmekte ve bu da iklim koşullarından dolayı çok sıcak olan yaz aylarına karşılık gelmektedir. Türkiye'ye geliş nedenleri sorulduğunda politik, ekonomik ve mesleki nedenlere ilişkin hiçbir yanıt yokken [0 / 40]; doğa ve hava şartları ile sağlık nedenleri ve kişisel nedenler çoğunluğu [25 / 40] oluşturmaktadır. Bu sonuç emeklilik sonrası tercih edilmesi anlamında göçe yönelme eğiliminin önemli bir motivasyon göstergesi olmaktadır.

“Hangi beklentiler ile Türkiye'ye geldiniz?” sorusuna denekler, Türkiye'yi dost ülke olarak gördüklerini ve emeklilik hayatlarında yaşam kalitesinin daha yüksek olduğunu dile getirmekteler. Bunların yanında sağlıklı, huzurlu ve daha ekonomik yaşam şartlarının olması beklentileri arasında bulunmaktadır. Tüm bu motivasyon ve beklentiler ile Türkiye'nin sahil kasabası Alanya'yı tercih eden –anketimize katılan – Almanlar da aşağıdaki grafikte memnuniyet derecelerini değerlendirmişlerdir. “Türkiye'deki hayatınızdan memnun musunuz?” sorusuna 1-5 arası çizelgede verilen yanıtlardan çoğunluğun [1-3 arası skala dikkate alındığında % 92,5 oranla] memnun olduğu görülmektedir.

Lale Dayıoğlu

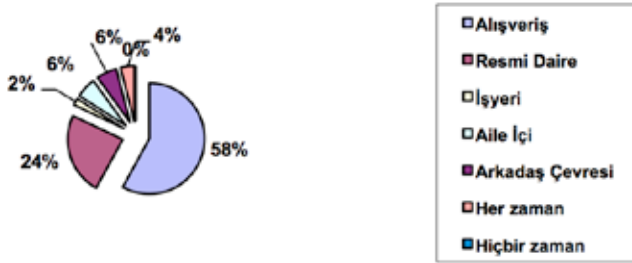

Grafik 2: “Türkiye’deki hayatınızdan memnun musunuz?”

“Morgens sage ich “günaydın”

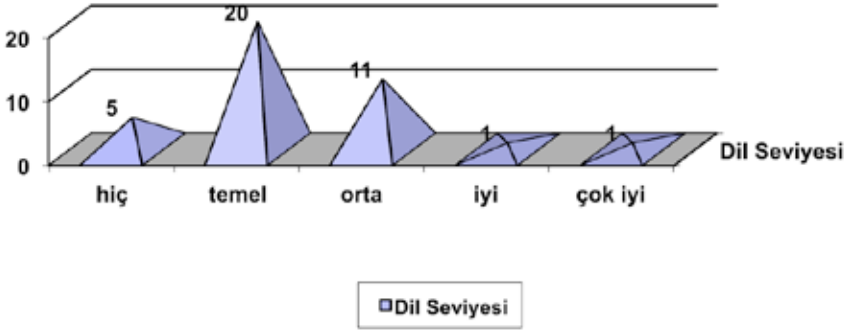
und sie erwidern “guten Morgen” (Ayşe Gök)⁸

Kültürel etkileşimi araştırdığımız bu ankette Türkçe dil yetisi elbette aktarımı sağladığından öncelikli ilgi alanlardan birini oluşturmaktadır. Ankete katılan Almanlar her ne kadar dernek bünyesinde veya kendi ülkesinden insanlar ile daha yakın ilişki içerisinde olsalar da alışveriş, selamlaşma, vs. gibi gündelik hayat pratiklerinde Türkçeyi kullanmak durumunda kalmaktadırlar. Öyleyse farklı sebeplerle de olsa Türkiye’yi emeklilikten sonra tercih eden bir grubun Türkçe ile ilgisi ve bilgisi ne ölçüdedir? Bunu tespit edebilmek amacıyla sadece kendilerini sınavan bir soru yönelttik. “Türkçe bilginizin ne seviyede olduğunu tahmin ediyorsunuz?” sorusuna yönelik aşağıdaki grafikteki verilere ulaştık. Hemen sonrasındaki grafikte gündelik hayatta Türkçeyi nerelerde kullandıklarına yönelik sorunun yanıtları yer almaktadır.

Grafik 3: Türkçe Dil Yetisi ve Kullanımı

⁸ Bkz. Galler / Uslu (2010: 30).

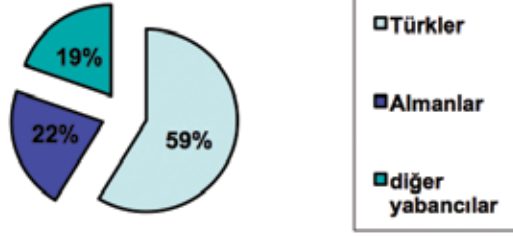

Grafik 4: “Türkçeyi Gündelik Hayatta Nerelerde Kullanıyorsunuz?”

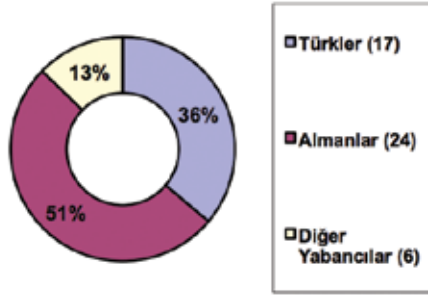
Elbette iş hayatı dışında gündelik hayatı sürdürme amaçlı kullanıma yönelik bir dil becerisi öncelikli beklentiler arasında yer alır. Bu anlamda yukarıdaki grafiğe bakıldığında: ankete katılanların yarısı Türkçe bilgilerini temel seviyede, 2 kişi “iyi” ve “çok iyi” şeklide yanıt vermişlerdir. 5 kişi ise hiç Türkçe konuş(a)mamaktadır. Bu durumda çoğunluğun Türkçesi ‘Temel’ ve ‘Orta’ olarak nitelendirilebilecek seviyededir. Dili sürekli aktif olarak kullanan iki kişi dışında ankete katılanların tümü yalnızca alışveriş ve bürokratik işleri için dili kullandıklarını dile getirmişlerdir. Tespit edilen dil seviyesi de görüldüğü gibi ağırlıklı olarak gündelik hayatta, alışverişte, vs. kullanılabilir kadarını karşılamaktadır. Resmi daireler ile yapılan, yazışmalar konusunda dernek bünyesinde destek aldıklarından bu alana yönelik ileri bir dil bilgisine rastlanmamaktadır. İşyeri, arkadaş çevresinde de oldukça düşük oranda (Bkz. Grafik 4) Türkçe kullanılmaktadır.

“Nerede Türkçe öğrendiniz?” sorusuna verilen yanıtlara bakıldığında ise, gündelik hayatta kendi kendine öğrenen 3 kişi dışında, her biri Türkiye veya Almanya’da dil kursuna gittikleri veya özel ders aldıkları hakkında bilgi vermektedir. 20 kişi de Türkçeyi Almanya ve Türkiye’de özel ders veya kurs aracılığı ile öğrenmiştir. Dolayısıyla ankete katılanlarla yapılan görüşmeler dikkate alındığında Almanya’dayken komşuları, halka açık kurslar ve dernekler aracılığıyla dile olan ilgilerinin genellikle önceden oluştuğu saptanmıştır. Bir tür ‘ön ilgi’ olarak nitelendirilebilecek bu dilsel eğilim Alanya’da da devam eder; öyle ki komşularının ve arkadaş çevrelerinin yarıya yakını Türkler oluşturur (Bkz. Grafik 5 ve 6). Bu bakımdan

en azından ankete verilen yanıtlar temel alındığında, bu kişilerin Türkçelerinin yetersizliğinden ötürü iletişime geçme konusunda tam anlamıyla bir tür izolasyondan söz edilemez.

Grafik 5: “Komşularınız kimlerden oluşmaktadır?”

Grafik 6: “Arkadaş Çevreniz Kimlerden Oluşmaktadır?”

Yerleşilen ülkedeki sosyalizasyon süreci de en önemli faktörlerden birini oluşturmaktadır. Bu anlamda Türk veya Alman derneklerine, komşuluk ve arkadaşlık ilişkilerine yönelik sorular yöneltilmiştir. Örneğin, “Civarınızda olan Türk derneklerinden haberdar mısınız?” sorusuna 18’i kültür amaçlı Türk derneklerinden haberdar olduğunu, 15’i haberdar olmadığı bilgisini vermiş; 7 kişi de bu soruyu yanıtsız bırakmayı tercih etmiştir. Verilere göre, Alanya’da yaşayan yerleşik Almanların yarısına yakını sosyal ve kültürel veya dini amaçlı derneklerden haberdardır. “Hayır / Hiç” seçeneği %10’a yakın bir kesimi kapsarken, diğer büyük çoğunluk üyelik veya katılım yolu ile aktif gözükmektedir.

Dil yetisi, kültürel derneklere katılım durumları gibi kurumsal ve dilsel

kültürel etkileşimi ile birlikte komşuluk ilişkileri de önemli bir kültürel paylaşım alanına işaret etmektedir.

Ankete katılanların dil seviyeleri çok yüksek düzeyde olmasa da Türk komşuları ve arkadaşları ile iletişim halinde oldukları; hatta yalnızca Türkçenin kullanıldığı dernek ve kuruluşlar ile de bağlantıda oldukları yukarıdaki grafiklerden ve görüşmelerden çıkan sonuçlar arasında yer alıyor. Bu sonuçlara göre, sosyalizasyon durumlarına ilişkin veriler göz önünde bulundurulduğunda “Türkler sizce diğer yabancı kültürlerle karşı açık görüşlü müdür?” sorusuna verilen yanıtların “% 1 - az”, en yüksek oran olarak da “% 25 - evet” olduğunu görmekteyiz. Büyük çoğunluk “sınırlı ve az” olarak yanıtlamış ya da hiç yanıtlamamayı tercih etmiştir. “Türklerle daha çok bağlantıda olmak ister miydiniz?” sorusunu da 40 kişiden 25’inin ‘evet’ olarak yanıtladığını görmekteyiz. Bu da karşılıklı kültürel etkileşimin yaklaşık dörtte birine karşılık gelen bir grup içerisinde sürdüğüne işaret etmektedir.

Öyleyse kendileri Türkler ile iletişime önem verseler ve bunu ankete yansıtarsalar dahi çoğunluğa yakını Türklerin yabancı kültürlerle yönelik çok da açık fikirli olmadıklarını savunmaktalar. Bu durum büyük oranda kültürel ve mekansal olarak karşılaştıkları temaslarda ortaya çıkmaktadır. Şöyle ki, kendilerini hangi konumda ‘yabancı’ hissettiklerini sordüğümüzde, “yetersiz dil bilgileri” yüzünden en çok sıkıntı çektiklerini belirtmektedirler. Onun dışında maddi suiistimal, resmi dairelerde, şehir içi ulaşımında ve kurban bayramı gibi dini bayramlarda kendilerini yalıtılmış hissettiklerini dile getirmektedirler. Buna karşılık Almanya’ya ilişkin özledikleri kategoriler arasında en çok “düzenli otobüs saatleri ve genel düzen” olduğu bilgisi verilmiştir.

Hangi konularda anlaşmazlıkların oluştuğuna yönelik sorduğumuz soru da yine anket çalışmamızın önemli noktalarından birini oluşturmaktadır. Alanya’da yerleşik Almanların çatışma ve anlaşmazlıkları nerelerde yoğunlaşıyor, hangi alanlarda karşımıza çıkıyor? Bu yöndeki sorulara verilen yanıtlar aşağıdaki gibi gruplanmıştır:

Zaman Algısı (örneğin dakiklik) [15]

İletişim (dil kullanımını) [14]

Çevre ile ilişkiler (uzun vadeli düşünme vs. an'ı yaşama) [9]

Mekân kullanımı [1]

Bireycilik / Kolektifçilik [1]

Kesinsizlik ile başa çıkma [7]

İktidar ve hiyerarşik ilişkiler [14]

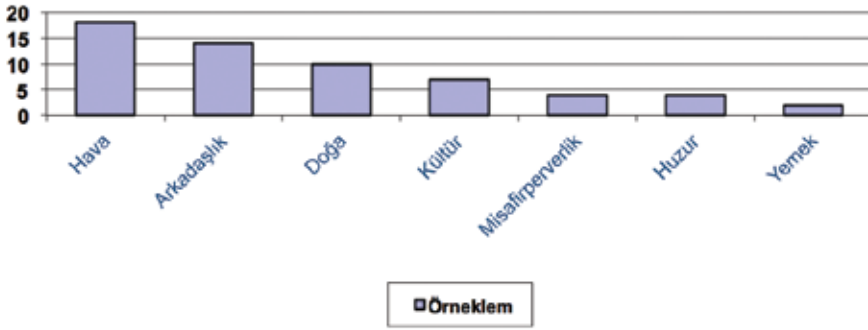
Toplumsal cinsiyet rolleri [15]

Yukarıdaki listeye baktığımızda çatışma ve anlaşmazlık alanlarına yönelik faktörler, verilen yanıtların oranlarına göre neredeyse ankete katılanların yarısı kadarı tarafından işaretlenmiş ve böylelikle Türk-Alman ilişkilerini – Alanya ölçeğinde – sekteye uğratan alanlar olarak ortaya çıkmıştır. Türklerin ve Almanların zaman algısındaki farklılıklar, dilin kullanımı temelli iletişim sıkıntısı, iktidar ve hiyerarşik ilişkiler ağı ve toplumsal cinsiyet rolleri konuları kültürel iletişimde en fazla sorunlu alanlara işaret etmektedir. Genel eğilimleri belirleme amaçlı sorular yöneltildiğinden ve derinlemesine yüz yüze görüşme yöntemi tercih edilmediğinden bu faktörlerin ardındaki örnek deneyimler tam olarak tespit edilememiştir. Fakat başlı başına araştırma yapılabilecek önemli ipuçları ve sorunların giderilmesine yönelik bölgelere işaret etmektedir.

İkili kültürel ilişkilerde en önemli konulardan ve iletişim tekniklerinden biri olan ‘kişiler arası empati’ yeteneği göz önünde bulundurularak, ankete katılanlara bu alana yönelik de sorular yöneltilmiştir. Örneğin bunlardan biri “Sizce Türk kültürü açısından Alman kültürüne dair hangi konular yabancı etki yaratmaktadır?” sorusuna birbirinden farklı yönlerde cevaplar verilmiştir: “çokbilmişlik, tek taraflı ve kesin bir Alman bakış açısı, giyim tarzı, eleştirel yaklaşım, domuz eti, kadın-erkek eşitliği, hayvan sevgisi, karnaval kültürü, dakiklik, Hıristiyan inancı, açık giyinmek vb” gibi farklı

yönler ortaya çıkmış; kültürel, bedensel farklılıkların yanı sıra giyim, yeme içme kültürleri ve düşünme biçimi açısından büyük oranda farklılıklar dile getirilmiştir. Burada vurgulanması gereken diğer bir nokta ise, Türk kültürüne göre Alman kültüründe yabancılığın hissedildiği konularda anketi yanıtlayanlar serbest bırakılmış, diğer bir deyişle herhangi bir seçenek ile yönlendirilmemiştir. Dolayısıyla her bir yanıt ayrı bir farklılık olarak karşımıza çıkmakta ve belli konularda yoğunlaşmalara rastlanmamaktadır.

Yukarıda belirtilen çatışma ve anlaşmazlık alanlarına karşılık aşağıda görülen “Türkiye’de en çok hoşunuza giden nedir?” sorusu önemli farklı kültürel ve fiziksel özelliklere işaret etmektedir.

Grafik 7: “Türkiye’de en çok hoşunuza giden nedir?”

Anketimize katılan Alanya’da yerleşik emekli Almanların iklim ve doğa şartları nedeniyle Türkiye sahillerini tercih ettiğini önceki analizlerimizde görmüştük. Yukarıdaki grafikte de yüksek oranda “hava” ve “doğa” seçenekleri ile bu durum doğrulanmaktadır. Arkadaşlık, kültür ve misafirperverlik seçenekleri de kültürel iletişim açısından önemli bir faktöre işaret etmekte, yerleşilen yeni kültürel alanda sempati duyulan konuları belirtmektedir.

Bir sonraki kategoride gündelik yaşam ve iletişim kanallarının yanı sıra yine bir tür iletişim olanağı sağlayan edebiyat ilgileri ve medya kullanımına yönelik sorular yöneltilmiştir. Bunlardan biri hangi yazarları okudukları yönündedir:

Iris Alanyalı [3]

Orhan Pamuk [3]

Türk-Alman Yazarlar [1]

Yukarıdaki belirtilen yazarların yanındaki sayılar (toplam 7) ankete katılanların öncelikli ilgi alanlarına giren yazarları göstermektedir. Oldukça düşük oranda Türk Edebiyatı veya Türk-Alman Edebiyatı konusunda ilgileri bulunduğu ileri sürülebilir. Diğer bir soru da medya kullanımına yönelik: %25'i Türk medyasına (TV, Gazete, vs.) ilgi duyarken, %70'lik bir kesim Alman medyasını takip etmeye çalışmaktadır. Dolayısı ile medya kullanımında çoğunluğun kendi anadilindeki yayınları tercih ettiği ileri sürülebilir.

2007'de Türkiye'de yapılan son sayıma göre 70.000 Alman ikamet etmektedir. 120.000 nüfuslu Alanya ilçesinde ise 10.000'den fazla Alman yaşamaktadır (bkz. Kaiser: 2007: 476). Bu denli geniş bir göçmen popülasyonu düşünüldüğünde küçük ölçekli yaptığımız araştırma ve aşağıda örneklerle açıklanan medyadaki diğer güncel haberler ve belgesellere⁹ dayanarak karşımıza şu portre çıkmaktadır.

Emeklilik sonrası çoğunluk eşleri ile göç eden yerleşik Almanlar, ekonomik ve coğrafi ve iklimsel anlamda rahat bir yaşam standardını sunan Türkiye sahillerinde¹⁰ iki türlü yaşam biçimi ortaya koymaktadırlar: bir kısmı aktif gündelik hayatın içerisinde Türk ve Alman komşuları ile iletişim halindeyken, bir kısmı görece izole bir hayat sürdürmektedir. İkinci grup (eş kaybı gibi nedenlerle de) yalnızlık ve izolasyon ile başa çıkma uğraşı veren, ki genelde çevrelerinde Türkçe veya Türk komşuları, eş dost ile irtibata geçmeyen sosyalizasyon sıkıntısı yaşayan Almanlardan oluşmaktadır. Öte yandan Taylan'ın 2009'da yayımlanan belgesel filmde aktarılan gündelik yaşamlarından kesitlere baktığımızda ise bir kısmının, -örneğin sokakta yaşayan yardıma muhtaç köpeklerle ilgilenen sosyal dernekler kurarak- ya da

⁹ Taylan (2009).

¹⁰ Alanya'daki yerleşik Almanlara ilişkin yaptığımız anket çalışması ile benzer doğrultudaki bir sonuç Galler / Uslu'nun (2010: 26-30) röportajlardan oluşan çalışmasında da görülmektedir.

anket sorularında da görüldüğü gibi Türkiye ile ilgili dernek ve cemaatlere katılarak gündelik yaşam kültürü içerisinde yer aldıklarını görmekteyiz. İlk grup genelde Alman medyası ve Alman arkadaşları ile zaman geçirirken diğer grup daha ziyade yerli komşuları gündelik rutin içerisinde ve Türkçeyi aktif kullanarak yaşamakta ve emeklilik zamanını verimli geçirmeye çalışmaktadır.¹¹ Bu durum anket sonuçlarında da benzer bir biçimde görülmektedir. Ankete katılanların çoğunluğu sık sık Almanya'ya gidiyor olsa da diğer bir kısmı ise Almanya'daki geçmişi, ailesi ve birikimini bir yana bırakıp, Alanya'nın Cleopatra Plajını gören Hıristiyan mezarlığındaki mermer üzerinde bulunan "Mein Leben war Alanya"¹² yazısı ile 'seçilmiş toprağa / yeni vatana' bu denli yerleşikliğini, ebediyen dönmeyeceğini dile getirmektedir. Öyleyse yukarıda kısaca değinilen medya verilerini takiben genel anlamda anket verilerimize dayanarak önemli birkaç çıkarımda bulunabiliriz:

Almanya'nın farklı eyaletlerinden gelenler hem Türkiye'yi dost ülke olarak görmeleri hem de doğa ve hava şartları ile daha yüksek kalitede emeklilik yaşamı geçirmek istemeleri sebebiyle göç etmişlerdir. Çoğunluğun kadın, 60 yaş üstü ve yaklaşık %80'inin ortaokul ve dengi okullardan mezun olduğu, kendi ülkesinde emekli olduktan sonra Almanya'dan Alanya'ya yerleşen Almanlardan oluşan anket grubu, yaz aylarında Almanya'da kış aylarında Alanya'da ikamet etmektedir. Dolayısıyla her iki ülke arasında gelgitli bir yaşantıları olduğu ve bunun da iklim koşulları ve genelde ailevi sebeplerle ve kendi geleneklerini (Örneğin Noel, Paskalya gibi) Almanya'da idame ettirmek istemelerinden dolayı olduğu görülmektedir. Alanya'daki anketimize katılan yerleşik Almanlar hem Almanya'da, hem Türkiye'de Türkçe öğrenme veya ilerletme imkanlarını kullanmalarına rağmen dili yüksek oranda sadece alışverişte ve zorunlu olan resmi dairelerde kullanmaktadırlar. Yalnızca %6'lık bir kesim arkadaş çevresinde kullandığını bildirmiştir. Komşularının %58'ini Alanyalılar oluştursa da arkadaş çevrelerinin yalnızca %36'sı Türklere oluşmaktadır. Diğer kesim yine kendi ülke vatandaşları ve yerleşik diğer yabancılardan oluşmaktadır. Oysa Türkiye'ye dair en çok hoşlarına giden etmenlerden biri 'arkadaşlık' iken bu oranlara bakıldığında daha ziyade

11 Wandt (2006).

12 A. C. K. (kısaltmalı) adlı Alman bir vatandaşa ait Alanya'daki mezarlıkta bir yazı. Ayrıca bkz. Taylan (2009).

kendi kùltürleri içerisinde yakın diyaloga önem verdikleri ileri sürülebilir. Benzer bir şekilde göç ettikleri ÷lkenin edebiyatı veya medyasından çok kendi anadillerinde medya takibini tercih ettikleri gör÷lmektedir. Elbette Alanya, emeklilik sonrası bir göç tercihi olması bakımından İstanbul’da görevlendirme, eğitim veya farklı sebeplerle gelen / yerleşen Almanlardan veya Almanya’da yaşayan Türklere ve diğer göçmenlere ilişkin farklı bir sosyal portre ve kùltürel uyum süreci işlediği göz ardı edilmemelidir. Bu durumda her iki ÷lkenin insanları açısından kùltürel iletişim ve etkileşim aşaması yine göç nedenleri gibi bir tür ‘gönüllülük’ temelinde yürümektedir.

Her ne kadar gönüllü bir göçten söz ediliyorsa da, Alanya’daki yerleşik Almanlar en çok yetersiz dil bilgileri, maddi suiistimal, resmi dairelerde, şehir içi ulaşımda ve kurban bayramı gibi dini bayramlarda kendilerini yalıtılmış olarak hissetmektedirler. Yine Almanya’daki yaşama oranla Türkiye’deki zaman algısındaki farklılıklar, -örneğin düzenli otobüs saati-, mekan kullanımındaki özel ve kamusal alan farklılığı -buna bireyci ve kolektif yaşam tarzları da eklenebilir- her alandaki hiyerarşik ilişkiler ve toplumsal hayattaki kadın-erkek rolleri, yeme-içme kùltüründeki farklılıklar gibi konular yadırganan alan ve iki ÷lke kùltürü arasındaki farklı anlayışlara işaret etmektedir. Uyguladığımız anket özellikle kùltürel iletişimi ve etkileşimi ön plana aldığından -hatta yürüt÷len projenin temel amaçları arasında olduğundan- bu türden kùltürel, dini ve sosyal alandaki farklılıklar ve yadırganan alanların ortaya çıkarılması karşılıklı iletişimin daha rahat yürümesi için atılacak adımların başında gelmektedir.

Küçük ölçekli yürüt÷len anket çalışmamızda Alanya’da yerleşik Almanlar üzerinden sadece demografik veriler değil, aynı zamanda karşılıklı kùltürel etkileşim de tartışmaya açılabilir önemli veriler, bilhassa kùltürel iletişimin en yoğun olduğú komşuluk ve arkadaşlık ilişkileri, sosyalleşme ve dilin kullanım alanları ile kùltürel alışverişteki sorunlu alanlara yönelik güncel bir izlek ortaya koyarak her iki ÷lke arasındaki ‘anlaşmazlık’, ‘kùltürel entegrasyon’ gibi tartışmalarda Türkiye ayağından yeni bir perspektif sunulmaya çalışılmıştır.

Bu anlamda entegrasyon temelli tüm tartışmalarda kùltürel fark gözetmeksizin kendini dış dünyaya ve başka kùltürlere açmanın yolunun, öncelikle dil

ve kültürel iletişim kanallarını açmaktan geçtiği öne sürülebilir. Özellikle de zorunlu değil, gönüllü göçten söz ediyorsak. Hem Türkiye sahillerinde bu denli turist sirkülasyonunun yaşandığı ilçelerde ve illerde daha fazla hoşgörüyü sunmak, hem de ilişkilere yönelik yeni kültürel kanallar inşa etmek, göç eden kesimin de kendini “evindeymiş” hissi ile karşılıklı diyaloga ve kültürel aktarıma dönüştürebilmesine olanak sağlar. Böylelikle Alanya'daki yerleşik Almanlar üzerinden yapılan bu çalışmanın, - sadece istatistiğe aktarılmış birer veri değil - Türkiye ve Almanya arasındaki tarihi dostluk temelinden Avrupa Birliği gibi güncel politik ve sosyal süreçlere dek hızla küreselleşen iletişim ve ulaşım kanalları düşünüldüğünde; karşılıklı anlayış ve kültürel alışverişte önemli ipuçları verebileceğini ve Almanya'daki güncel uyum çalışmalarına yönelik madalyonun öteki yüzüne ışık tutabileceğini görmekteyiz.

Kaynakça

Balkır, Canan / Toprak Karaman, Zerrin / Kırkulak Berna (2008): *Yabancı Emekli Göçünün Sosyal ve Ekonomik Etkileri: Antalya ve Çevresi Üzerine Ampirik Bir Çalışma*, Antalya.

Castles, Stephen / Miller, J. Mark (2008): *Göçler Çağı. Modern Dünyada Uluslar arası Göç Hareketleri*, Çev: B. Bal, İ. Akbulut, Göç Çalışmaları 8, İstanbul.

Erzeren, Ömer (2004): *Eisbein in Alanya. Erfahrungen in der Vielfalt deutsch-türkischen Lebens*.

Galler, Sonja / Uslu, Zeki (2010): *Kommen&Bleiben. Deutsche Auswanderer in der Türkei. Ein Interviewheft*, Diyarbakır.

İçduygu, Ahmet (2008): “Der Nationalstaat errichten und bewahren, auch in der globalisierten Welt: Der politische Hintergrund internationaler Migration in die Türkei.” Facetten internationaler Migration in die Türkei: Gesellschaftliche Rahmenbedingungen und persönliche Lebenswelten. Orient Institut İstanbuler Texte und Studien 13 içinde (Der.) Pusch, Barbara / Wilkoszwski, Tomas, Würzburg, S. 3-25.

Kaiser, Bianca (2007): “Türkiye’deki Avrupa Birliği Yurttaşları: Siyasal ve Toplumsal Katılımın Önündeki Engeller”, Kaya, Ayhan / şahin, Bahar (Der.) *Kökler ve Yollar*: İstanbul Bilgi Üniversitesi Göç Çalışmaları 7, İstanbul.

Kaya, Ayhan / şahin, Bahar (2007): *Kökler ve Yollar. Türkiye’de Göç Süreçler*, Göç Çalışmaları 7, İstanbul.

Pusch, Barbara / Wilkoszewski, Tomas (2008): *Facetten internationaler Migration in die Türkei: Gesellschaftliche Rahmenbedingungen und persönliche Lebenswelten*. Orient Institut İstanbul. Istanbul Texte und Studien 13, Würzburg.

Internet Kaynakları

http://www.istanbul.edu.tr/edebiyat/alman_dili_edebiyati/proje/proje_tr.htm [son erişim tarihi: 15.11.2011]

<http://www.hurturk.org/> [son erişim tarihi: 15.11.2011].

<http://goc.bilgi.edu.tr> [son erişim tarihi: 15.11.2011].

Taylan Kamil (2009): “Alt und fern” Fernsehduku, Deutschland.ARTE TV. erişim: <http://www.arte.tv/de/woche/244,broadcastingNum=1146333,day=1,week=36,year=2010.html> [01.08.2011].

Wandt Lisa (2006): “Die Kolonie der blassen, blonden Menschen” erişim: <http://www.spiegel.de/reise/fernweh/0,1518,453538,00.html> [01.08.2011].

Projeler

Türkiye’deki Yerleşik Yabancıların Türk Toplumuna Entegrasyonu: Sorunlar ve Fırsatlar (2006): Proje No: SOBAG-105K091, 2006 Ankara.

Yerleşik Yabancıların Türk Toplumuna Entegrasyonu (2008): Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumlar (Tübitak Katkısıyla) USAK Derneği.